KNIHOVNA ČESKÉ AK... INŽENÝ...

Aug. Žalud:

Dovršení díla sociálního pojištění v Československé republice.

Československá republika vykonala za nedlouhou dobu svého dosavadního trvání v oboru sociálně-pojišťovacím dílo opravdu veliké. Z bývalého Rakouska převzala pouze pojištění úrazové a nemocenské, omezené na průmyslové dělnictvo, pojištění u bratrských pokladen (hornické) a invalidní a pensijní pojištění omezené na t. zv. zaměstnance vyšších kategorií (soukromé úředníky). Kromě toho ovšem byli zabezpečeni pro případ invalidity i stáří opatřením pensijním veřejní zaměstnanci. Tyto náběhy k sociálnímu pojištění Československá republika podstatně rozšířila a dobudovala. Roku 1921 zákonem z 19. července č. 267 o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných, jenž počal působiti 1. dubna 1925, zaveden byl t. zv. gentský systém podpor v nezaměstnanosti, který nespočívá sice na ryze pojišťovací základně, ale je přece krokem k pojištění nezaměstnanostnímu. Dále Československá republika rozšířila okruh nemocenského pojištění na zaměstnance v zemědělství, při domácích službách, domácké dělníky a rodinné příslušníky. V roce 1924 zákonem z 9. října č. 221 dostalo se invalidní a starobní pojištění všem, kdož konají práce na základě smluveného poměru pracovního, služebního nebo učňovského. Zákonem z roku 1925, z 10. června č. 148 bylo invalidní a starobní pojištění dáno i osobám samostatně hospodařícím. Konečně zákonem z roku 1925, z 15. října č. 221, který vstupuje v činnost právě nyní 1. srpna 1926, dostalo se nemocenské pojištění všem veřejným zaměstnancům.

Nejvýznamnější z uvedených změn a novot na poli sociálního pojištění Československé republiky je ovšem zákon o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří z roku 1924, jehož účinnost nastala 1. července 1926. Toho dne vlastně se dovršuje u nás dílo sociálního pojištění. Československá republika vstupuje tu, třeba dosti pozdě, v řadu států, které mají úplně vybudováno sociální pojištění ve všech jeho nejdůležitějších oborech, to jest pojištění úrazové, nemocenské, invalidní, starobní a nezaměstnanostní, mezi nimiž jsou již z dřívějších dob i některé velké průmyslové státy západní, jako Velká Britanie, Německo, Italie a j., i některé ze států nástupnických, jako Rakousko, Polsko.

O sociálním a mravním významu tohoto sociálně-politického velkého činu bylo již dosti napsáno. Stačí jen připomenouti, že tím, že se tu dostává sociální zabezpečení širokým vrstvám lidovým, posiluje se nepochybně i jejich víra v možnost klidného společenského vývoje a posiluje se i vnitřní soudržnost státu. Mimochodem možno tu jen vzpomenouti, jak na Hlučínsku a Kladsku bezpro-

středně po válce, kdy jednalo se o připojení těchto území k novému státu Československému, Němci mimo jiné silně a účinně agitovali proti právě poukazem na invalidní a starobní pojištění v německé říši již existující, jak dosvědčila na př. zpráva nejlepšího našeho znalce Kladska, prof. J. Š. Kubína. Ale sociální zabezpečení širokých vrstev a zejména léčebná péče, na kterou pamatuje zákon o sociálním pojištění, velmi značně přispěje k snížení úmrtnosti a nemocnosti obyvatelstva, dosud u nás poměrně značné u srovnání s jinými státy hospodářsky pokročilými. Konečně i nahromadění kapitálu, jež budilo tolik obav, osvědčí se spíše blahodárně jako regulátor veřejného úvěru, k jehož zlevnění pravděpodobně přispěje. Na tyto a jiné dobré účinky zákona poukázali podrobně přední naši odborníci, jako prof. Schönbaum, dr. Winter a jiní. Uvedenými zisky jistě bude vyváženo sociální zatížení, zvýšené novým pojištěním invalidním a starobním. Ostatně obavy ze zatížení toho zřejmě byly přehnány. Sociální zatížení, jež podle odhadu odborníků bude tu zvýšeno o 1⅓% skutečné mzdy, resp. pro zaměstnavatele o ½% výrobních nákladů, bude vzhledem k velikému cíli a blahodárným účinkům sociálního pojištění nepatrné.

Zákon o invalidním a starobním pojištění zaměstnanců byl ujednán kompromisně. Odtud je pochopitelno, že má leckteré nedostatky a nejasnosti. Není proto pochyby, že časem dojde k jeho novelisaci. Ale nutno si přát, aby se se změnami nespěchalo, aby byl ponechán potřebný klid k jeho uvedení v praksi života a k položení pevných organisačních základů pro jeho působnost. Je nutno chápat nesnáze, vznikající z některých nedostatků a nejasností zákona a chránit provádění sociálního pojištění proti upřílišněné kritice.

Letošního prvého července přešel zákon o sociálním pojištění vlastně teprve v život: od toho dne počíná příspěvková povinnost; počíná běžet 150týdenní karenční lhůta v invalidním a starobním pojištění a počíná svoji činnost Ústřední sociální pojišťovna, kterou je položen organisační základ všemu dalšímu provádění sociálního pojištění. Je pravděpodobno, že v prvých dobách, zejména do uplynutí čekací doby bude sociální pojištění přijímáno s nedůvěrou i u některých těch, jejichž prospěchu slouží. V prvých třech letech bude dělnictvo pociťovat pouze břemeno (příspěvkovou povinnost), jež mu pojištění bude ukládat, kdežto zisky z něho budou patrny teprve, až se bude moci počít s vyplácením prvých důchodů a až bude možno rozvinout léčebnou péči.

S přípravami k provedení sociálního pojištění zaměstnanců nepočalo se ovšem teprve v letošním červenci, kdy 7. konala se ustavující schůze prvého výboru Ústřední sociální pojišťovny, jenž byl jmenován usnesením vlády. Již v listopadu 1925 počal fungovati čtyřicetičlenný přípravný sbor, jmenovaný ministrem sociální péče, který také výnosem z 5. listopadu 1925, č. j. 7420-III/D schválil jeho jednací řád. V čele přípravného sboru jako předseda byl poslanec Ant. Hampl a jako úřadující člen představenstva univ. prof. dr. E. Schönbaum; členy představenstva přípravného sboru byli posl. Ant. Čuřík, posl. J. Dubický, sen. G. Habrman, prof. české techniky dr. Fr. Hodáč, posl. V. Johanis, sen. V. Klečák, tajemník Fr.

Kutschera, posl. S. Taub a posl. V. Vávra; tajemníkem přípravného sboru byl odb. r. dr. E. Štern a vládní zástupce min. r. dr. J. Brablec.

Předsedou Ústřední sociální pojišťovny byl pak jmenován opětně posl. A. Hampl, místopředsedy posl. J. Dubický, sen. V. Klečák a taj. Fr. Kutschera; mimo ně jsou členy představenstva za pojištěnce posl. A. Čuřík a posl. V. Johanis, náhradníky posl. dr. L. Labay, správce okresní nemocenské pojišťovny v Tišnově Sedlák a posl. Al. Tučný; za zaměstnavatele prof. dr. Fr. Hodáč a posl. V. Vávra, náhradníky posl. Jos. Matoušek, taj. Ústř. svazu čs. prům. dr. Jiří Polák a taj. Zemědělské jednoty Vilém Prokeš; za skupinu odborníků univ. prof. dr. E. Schönbaum a posl. S. Taub, náhradníky řed. okr. nem. pojišťovny v Benešově Fuksa a řed. nem. pojišťovny v Bratislavě Lehocký a předseda Okr. jednoty živn. spolků v Přerově Josef Polame; v revisní komisi pak jsou: úředník nem. pojišťovny v Brně Jelínek, nájemce dvora v Dobříčanech Rob. Stöhr a taj. Všeob. pens. ústavu dr. Jan Gallas.

Úkoly, které byly dány přípravnému sboru a nyní prvému výboru Ústřední sociální pojišťovny, jsou stejně významné a veliké jako namáhavé a obtížné. Ústřední sociální pojišťovna bude největším pojišťovacím a finančním ústavem v Československé republice. Bude míti na 2 a půl milionu pojištěnců a po 20 letech podle odhadu bude opatřovat na 540.000 důchodců s celkovým ročním důchodem 460 mil. Kč. Zabezpečit, aby tak velký aparát své doby bezvadně fungoval, vyžaduje bezpodmínečně, aby hned jeho základy byly vybudovány solidně a se vší možnou obezřetností a s využitím všech dosavadních zkušeností jinde již nabytých nebo odborně ověřených.

Pro organisaci sociálního pojištění je nepochybně výhodou, že bylo tu užito dosavadních orgánů nemocenského pojištění i pro pojištění invalidní a starobní. Dosavadní nemocenské pokladny se stanou orgány Ústřední sociální pojišťovny, jejímuž dozoru a vlivu budou podléhati. To povede ovšem samočinně i k dalšímu zvýšení jednotnosti v oboru pojištění nemocenského. Ale spolu právě i proto bylo nezbytno podstatně změnit dosavadní pojištění nemocenské a to nejen po stránce organisační, nýbrž i věcné. Tím však nemocenským pokladnám, jež přeměňují se v nemocenské pojišťovny, i samé Ústřední sociální pojišťovně dány poměrně značné úkoly i v tomto směru. Bude nezbytno podle §§ 267 a d. rozpustiti a likvidovati řadu nemocenských pokladen, neboť podle zákona č. 221/24, aby se docílilo zjednodušení a zlevnění správy, má býti počet nemocenských pojišťoven snížen: mají býti ponechány okresní nemocenské pojišťovny pouze v sídlech okresní správy politické a společenstevní (gremiální) pokladny mají býti ponechány pouze větší (mající 1. ledna 1924 2000 členů u obchodní, 4000 členů u ostatních společenstevních pokladen). 1. ledna 1926 bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 428 nemocenských pokladen, z nichž by mělo likvidovati 196. Ale mnohé pokladny (do 15. května 44) dovolávají se toho, aby byly dále ponechány podle paragrafu 24, odst. 4., jenž připouští Ústřední sociální pojišťovně podle zvláštních poměrů jed-

notlivých obvodů ponechati okresní nemocenské pojišťovny i mimo sídlo okresní správy politické. Mimo to zákonem č. 118 z 1. července 1926 byla likvidace společenstevních (gremiálních) nemocenských pokladen, které nevyhovují paragrafu 27 zákona č. 221/24, položena až k 31. prosinci 1926, a vl. nařízením č. 90 z 25. června 1926 odsunuta byla likvidace okresních nemocenských pokladen, jež mají býti zrušeny, k 1. říjnu letošního roku. Dokud však nebude provedena likvidace nemocenských pokladen, jež mají býti zrušeny, nelze pomýšlet na volby v Ústřední sociální pojišťovně.

Tím však je způsobováno znesnadnění správy. Podle zákona č 221/24 je jmenován pro přechodnou dobu výbor Ústřední sociální pojišťovny vládou. Ale zákon ten neustanovuje ničeho o tom, jak až do provedení prvých voleb provésti přeměnu dozorčích výborů a představenstev v nemocenských pojišťovnách, aby složení jejich odpovídalo novým ustanovením zákona, ani jak ustaviti zatím rozhodčí soudy nemocenských pojišťoven a pojišťovací soudy, pokud nebudou provedeny volby. Jinou značnou obtíží při organisaci soc. pojištění je dosavadní odlišnost zákonodárství v oboru tom v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od zákonů, platných na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Zemská úřadovna pro pojištění dělnictva na Slovensku a v Podkarpatské Rusi měla dosud na péči i úrazové i nemocenské pojištění. Nyní podle § 279 z. č. 221/24 přemění se v pojišťovnu úrazovou a její nemocenské oddělení až do likvidace bude vykonávati funkci Svazu nem. pojišťoven pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, jehož působnost podle § 75 bude však rozšířena i o některé funkce v oboru invalidního a starobního pojištění, příslušející Ústřední sociální pojišťovně. Konečně zatížením nové organisace je i to, že zrušeno bylo paušalisování poštovného, které dosud bylo přiznáno okresním nemocenským pokladnám, a že výhody té nedostane se ani Ústřední sociální pojišťovně. Povolena tu byla pouze úleva při doručování s návratkou tak, že dopisy s návratkou není nutno posílati doporučeně, nýbrž za jednoduché porto a jen za návratku se platí 1 Kč.

Nemocenské pojišťovny budou musiti podle nových zákonných ustanovení přeřaditi pojištěnce do mzdových tříd a konečně uzpůsobiti svoji činnost i pro obor pojištění invalidního a starobního (úprava členského katastru, účtování a jiné). Péčí Ústřední sociální pojišťovny při tom je, aby všechna činnost ta byla prováděna jednotně. Ve věci té provedl již prvé práce přípravný sbor a výbor Ústřední sociální pojišťovny koná tu další opatření. Vydány byly zejména jednotné formuláře přihlášek, odhlášek a ohlášek změn mzdy. Novými přihláškami se získávají všechna data, potřebná k zjištění dosavadních pojištěnců nemocenských pokladen, kteří budou podléhati invalidnímu a starobnímu pojištění, i těch, kteří budou vyřazeni jednak pro výši věkovou jako přestárlí, jednak proto, že podléhají již pensijnímu pojištění. Jen tím způsobem je možno bezpečně zjistiti hlavní kádr pojištěnců pro starobní a invalidní pojištění a podle toho materiálu vésti přesně evidenci i v nemocenských pojišťovnách i v Ústřední sociální pojišťovně. Dále bylo třeba vydati předpis o stanovení výše pojistného a tabulky pro vybírání příspěvků na nemocenské, invalidní a starobní pojištění;

konečně vydána tu instrukce všem svazům nemocenských pojišťoven, kterou byl stanoven jednotný formulář i jednotný způsob doručování platebního výměru o pojistném nemocenském, invalidním a starobním. V nejbližší době budou vydány instrukce o odvádění příspěvků nemocenskými pojišťovnami Ústřední sociální pojišťovně, prováděcí nařízení k § 248 o mimořádných způsobech pojištění (domáckých dělníků, osob zaměstnaných při podnicích plavebních, posluhovaček, domácích švadlen a jiných osob zaměstnaných střídavě u různých zaměstnavatelů a osob nepravidelně zaměstnaných), instrukce o vedení evidence pojištěnců jak v nemocenských pojišťovnách, tak v Ústřední sociální pojišťovně a j. Tím ovšem pouze naznačena prvá organisační opatření Ústřední sociální pojišťovny, aniž by bylo možno postihnauti v její plnosti všechnu práci, potřebnou ke konstruování a praktickému vybudování organisační základny nového pojišťovacího oboru.

Ve vnitřní organisaci dosud rozdělena agenda Ústřední sociální pojišťovny mezi sekretariát, který udržuje styk s výborem Ústř. soc. pojišťovny a jeho orgány, styk s ministerstvy, vede personální agendu, ekonomát a všeobecné věci legislativní, oddělení pro nemocenské pojištění a oddělení pro pojištění invalidní a starobní; mimo to zařízeno bude oddělení úvěrové a oddělení léčebné péče, jakmile budou nashromážděny finanční prostředky, jež by mohly býti dány těmto účelům k disposici.

Mimo výbor a představenstvo, jež budou orgány volenými, bude ovšem Ústřední sociální pojišťovnu spravovati štáb úřednictva, který však bude ustanoven teprve postupně, pouze podle potřeby, tak aby se vyhovělo zásadám povinné hospodárnosti a úspornosti. Dnes stojí v čele ústavu ředitelé dr. Zikmund Fleischmann, dosavadní sekční chef ministerstva soc. péče, Dr. V. Klumpar, dotud I. tajemník Svazu čs. průmyslníků a prof. Dr. P. Zenkl, dosud ministerský rada v ministerstvu sociální péče; přednostou sekretariátu s titulem generálního tajemníka je Dr. E. Štern, dosud odborový rada v ministerstvu sociální péče a jeho náměstek Dr. V. Richter, dosud tajemník Českého odboru zemědělské rady a v úřednictvu Dr. J. Vymětal, dosud ministerský koncipista v ministerstvu sociální péče; vedoucím úředníkem oddělení pojistně matematického je prof. V. Lenz, vedením právního oddělení sekce invalidní je pověřen Dr. Lippert, dosud náměstek vedoucího úředníka II. zemské úřadovny Všeobecného pensijního ústavu v Praze, právního oddělení nemocenské sekce Dr. Fr. Janoštík, dosud ministerský místotajemník v ministerstvu sociální péče a oddělení administrativního V. Vydra, rada pojistné služby v ministerstvu sociální péče. Mimo ně mají býti získáni pro Ústřední sociální pojišťovnu někteří vynikající praktikové z pojišťoven nemocenských.

Sociální revue, která věnovala v dosavadních svých ročnících poměrně dosti pozornosti sociálně pojišťovací theorii i praksi (zde zejména pravidelnou rubrikou, věnovanou judikatuře v oboru sociálního pojištění) bude sledovat se zvýšeným zájmem další rozvoj sociálního pojištění v Československé republice i v cizině, jež je jedním z nejdůležitějších oborů sociálně politického zákonodárství. Bude zejména nadále přinášeti z oboru toho zákony, nařízení i nor-

mativní výnosy ministerstva sociální péče i všechny zásadně a organisačně důležité instrukce Ústřední sociální pojišťovny.

Lev Winter:

Mezinárodní konference vystěhovalecká.

V amsterodamské odborové Internacionále mají rozhodující vliv zástupcové odborových organisací dělnických z Anglie, Francie, Belgie a Německa. Všechny tyto země mají mimořádný zájem na vystěhovalectví. Anglie a Německo, protože mají ohromný počet nezaměstnaných dělníků a potřebují možnost odlivu; Francie, protože je nyní zemí přistěhovaleckou, v níž hromadné přistěhovalectví vyvolává jisté potíže politické — přistěhovalci italští — i odborové, protože přistěhovalci, zejména italští, polští a slovenští, jsou živlem, jemuž jest cizí pojem odborové organisace i dělnické solidarity, takže odborové organisace francouzské obávají se jejich tlaku na úroveň francouzského dělnictva. V podobném postavení jsou Belgičané, u nichž nastává další komplikace tím, že mnoho Belgičanů pracuje ve Francii, takže mají zájem také na ochraně přistěhovalců.

Různost zájmů vyvolala přesvědčení, že uspokojivě lze řešiti otázky vystěhovalecké pouze mezinárodně. Odborové organisace shora jmenované použily svého vlivu v Internacionále dělnické, aby přiměly Internacionálu odborovou, aby ve spojení s politickou Internacionálou socialistickou svolala mezinárodní konferenci do Londýna, která by byla vyhražena otázkám vystěhovaleckým. Konference konala se ve dnech 22.—25. června 1926. Zúčastnili se jí zástupci dělnických a socialistických organisací z 23 různých zemí, mezi nimi také zástupci organisací z naší republiky.

S hlediska dělnické politiky jde při problému vystěhovaleckém o tři otázky: má-li býti vystěhovalcům umožněn přístup do cizí země; jak má býti chráněn vystěhovalec od okamžiku, kdy projevil úmysl vystěhovati se, až do doby, kdy přijde na cizí území; jak má býti nakládáno s přistěhovalcem.

Na první pohled je patrno, že základní je první otázka. Proto je řešení její nejobtížnější, takže k němu dojde později nežli k uspokojivému vyřešení obou otázek dalších.

Druhá spadá totiž úplně do kompetence země, z níž se dělníci stěhují, i dá se rozřešiti poměrně snadno, poněvadž každá země má zájem na osudu svých občanů. Bylo proto snadno dohodnouti se na mezinárodním sjezdě na usnesení, vyžadujícím ochranu vystěhovalců asi v takovém rámci, jakou poskytuje našim vystěhovalcům náš vystěhovalecký zákon a jeho praxe. Jistě jest oprávněn požadavek konference, aby zákon byl prováděn za spoluúčasti od-

---

O provádění a organisaci sociálního pojištění v Čs. republice mimo jiné psali zejména dr. L. Winter, univ. prof. E. Schönbaum, dr. E. Štern, prof. dr. V. Lenz, z jejichž prací v článku čerpáno. (Práce otištěny najmě v Sociální revui, v publikaci »Současné otázky sociálního pojištění« v Právu lidu, v Publikacích Sociálního ústavu č. 7., 11., ve Zprávě o činnosti Ústř. svazu čes. nem. pokladen za léta 1923 až 1925 a j.)